

Sygn. akt III AUa 216/17

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 lipca 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Jerzy Andrzejewski (spr.)
Sędziowie:	SA Bożena Grubba SA Aleksandra Urban
Protokolant:	sekr. sądowy Katarzyna Kręska

po rozpoznaniu w dniu 11 lipca 2017 r. w Gdańsku

sprawy R. J.

przeciwko Dyrektorowi Wojskowego Biura Emerytalnego w G.

o wysokość świadczenia

na skutek apelacji R. J.

od wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku VIII Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 12 grudnia 2016 r.,
sygn. akt VIII U 1404/16

oddala apelację.

SSA Bożena Grubba SSA Jerzy Andrzejewski SSA Aleksandra Urban

Sygn. akt III AUa 216/17

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 27 maja 2015 r. Dyrektor Wojskowego Biura Emerytalnego odmówił R. J. zwrócenia się do Spółdzielczej (...) oraz zwrotu potrąconych alimentów za listopad 2014 r. wskazując, że rata alimentacyjna należna zmarłej wierzycielce J. J. (1), płatna do dnia 15 każdego miesiąca, została przekazana na rachunek bankowy wierzycielki dnia (...) r.

R. J. w dniu 8 lutego 2016 r. wniósł o zasądzenie od Skarbu Państwa - Dyrektora Wojskowego Biura Emerytalnego w G. kwoty 800 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia (...) r. do dnia zapłaty.

W odpowiedzi na pozew, Dyrektor Wojskowego Biura Emerytalnego w G. wniósł o przekazanie sprawy do rozpoznania Sądowi Okręgowemu - Sądowi Ubezpieczeń Społecznych, wywodząc, że pismo z dnia 27 maja 2015 r. stanowiło w istocie decyzję.

Sąd Okręgowy w Gdańsku VIII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 12 grudnia 2016 r. oddalił odwołanie.

W wygłoszonym ustnie uzasadnieniu orzeczenia Sąd I instancji wskazał na następujące ustalenia faktyczne i rozważania prawne.

Ubezpieczony R. J. jest uprawniony do emerytury wojskowej.

Wyrokiem z dnia 21 kwietnia 2009 r. Sąd Okręgowy w Gdańsku II Wydział Cywilny Rodzinny rozwiązał związek małżeński pomiędzy R. J. i J. J. (1), zasądzając jednocześnie od R. J. na rzecz J. J. (1) alimenty w kwocie po 800 złotych miesięcznie, płatne do dnia 15 każdego miesiąca z ustawowymi odsetkami w przypadku zwłoki w płatności. Organ rentowy poinformował ubezpieczonego, że w związku z zajęciem jego emerytury, począwszy od dnia 1 września 2009 r. będą potrącane alimenty w wysokości po 800 miesięcznie i przekazywane na rachunek bankowy J. J. (1).

W dniu (...) r. organ rentowy dokonał potrącenia z emerytury ubezpieczonego alimentów na rzecz J. J. (1) w kwocie 800 złotych i przekazał je na jej rachunek bankowy w Spółdzielczej Kasie Oszczędnościowo - Kredytowej Rafineria.

J. J. (1) zmarła w dniu (...) r.

Ubezpieczony poinformował organ rentowy o zgonie J. J. (1) w dniu 28 listopada 2014 r. wraz z wnioskiem o wstrzymanie dokonywania potrąceń świadczeń alimentacyjnych z emerytury ubezpieczonego.

Pismem z dnia 18 maja 2014 r. ubezpieczony wezwał organ rentowy do zwrotu nienależnego świadczenia alimentacyjnego.

W dniu 27 maja 2015 r. organ rentowy odmówił ubezpieczonemu zwrotu potrąconych alimentów za listopad 2014 roku.

Przechodząc do merytorycznego rozpoznania sprawy Sąd Okręgowy stwierdził, iż pismo organu z dnia 27 maja 2015 r. zawiera wszystkie elementy określone w treści art. 107 § 1 k.p.a. i stanowi decyzję administracyjną, od której na zasadzie art. 477⁹ § 1 k.p.c. przysługuje odwołanie do Sądu. Przy tym Sąd I instancji miał na uwadze, że złożony pozew ubezpieczonego – stanowiący odwołanie od decyzji ww., nie został złożony w terminie jednego miesiąca od otrzymania odpisu decyzji i stwierdził, iż niezłożenie odwołania nastąpiło z przyczyn niezależnych od strony, bowiem pismo stanowiące decyzję nie zawierało pouczenia o możliwości złożenia odwołania oraz sposobie jego złożenia. Wobec tego Sąd Okręgowy na podstawie art. 477⁹ § 3 k.p.c. zachodzą podstawy do przywrócenia terminu do złożenia odwołania.

Określając podstawę prawną orzeczenia Sąd wskazał na treść art. 49 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin (Dz. U. z 2016, poz. 1037, t.j.) zgodnie z którym organ emerytalny dokonuje potrąceń ze świadczeń pieniężnych w wysokości i na zasadach określonych w przepisach ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych z tym, że potrąceniu podlegają również koszty utrzymania współuprawnionych do świadczeń w Domu Emeryta Wojskowego na wniosek kierownika tego domu.

Z kolei stosownie do treści art. 139 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, ze świadczeń pieniężnych określonych w ustawie, po odliczeniu składki na ubezpieczenie zdrowotne oraz zaliczki i innych należności z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych, podlegają potrąceniu z uwzględnieniem artykułu 141 następujące należności: sumy egzekwowalne na mocy tytułów wykonawczych na zaspokojenie należności alimentacyjnych (pkt 3), należności alimentacyjne potrącane na wniosek wierzyciela na podstawie przedłożonego przez niego tytułu wykonawczego (pkt 4).

W ocenie Sądu Okręgowego organ rentowy miał podstawę dokonywania potrąceń należności alimentacyjnych ze świadczenia emerytalnego ubezpieczonego i wskazał, iż alimenty na rzecz J. J. (1) winny być płacone do dnia 15-go każdego miesiąca. W dniu (...) r. na rachunek bankowy J. J. (1) przekazana została kwota alimentów za listopad 2014 r. Wobec tego zdaniem Sądu I instancji organ rentowy słusznie uznał, że J. J. (1) nabyła prawo do świadczeń alimentacyjnych za listopad 2014 roku, w dniu 1 listopada i do dnia 15 listopada 2014 r. należało alimenty na jej rzecz przekazać.

Sąd Okręgowy stwierdzając, że w dniu (...) r. J. J. (1) zmarła, zaś organ rentowy został o tym fakcie powiadomiony w dniu 28 listopada 2014 r., zważył, iż nie może więc budzić wątpliwości, że organ rentowy, dokonując potrącenia alimentów za listopad 2014 r., nie miał wiedzy o zgonie J. J. (1). Nie doszło więc do potrącenia należności na skutek błędu, czy niestaranności organu rentowego z przyczyn zależnych od organu rentowego. Nadto Sąd zawarł, że organ rentowy dokonał potrącenia świadczenia alimentacyjnego w dniu (...) r., więc w dniu, w którym uprawniona zmarła. Tym samym nie można przyjąć, by w dacie dokonywania potrącenia alimentów organ rentowy miał podstawy do niedokonania przekazania kwoty alimentów, czy też potrącenie zostało dokonane bezpodstawnie lub też pomimo śmierci uprawnionego na skutek okoliczności zależnych od organu rentowego.

Jednocześnie Sąd Okręgowy uznał, iż w sprawie nie będzie miał zastosowania art. 14 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 5 listopada 2009 r. o Spółdzielczych Kasach Oszczędnościowo – Kredytowych, którego odpowiednikiem w prawie bankowym jest art. 55, wskazując, iż alimenty za okres po dniu (...) r. nie mogą być oceniane jako świadczenie z ubezpieczenia społecznego, czy z zabezpieczenia społecznego.

W tym stanie rzeczy Sąd Okręgowy na podstawie przywołanych przepisów oraz artykułu 477¹⁴ § 1 k.p.c. orzekł jak w wyroku.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł ubezpieczony, zaskarżając go w całości i domagając się jego zmiany.

Wobec wyroku Sądu Okręgowego ubezpieczony podniósł, iż: 1. Sąd ten wydał wyrok rozpoznając pozew tylko w aspekcie potrącenia i wpłaty kwoty 800 zł do (...) z tytułu świadczeń z ubezpieczenia społecznego; 2. Sąd nie rozpoznał przelania przez Wojskowej Biuro Emerytalne kwoty 800 zł do (...) jako nadpłaty, potrąconą ze świadczenia emerytalnego skarżącego i wzbogacenie się (...); 3. Nie rozpoznano nieprawidłowego wykonania przez WBE wyroku Sądu z dnia 21 kwietnia 2009 r. w części dotyczącej zasądzenia na rzecz J. J. (1) tytułem alimentów kwoty 800 zł; 4. Sąd nie rozpoznał, że kwota 800 zł potrącona z jego świadczenia emerytalnego stanowi świadczenie nienależne (z art. 410 k.c.).

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja odwołującego nie zasługuje na uwzględnienie.

W pierwszej kolejności podkreślić należy, że postępowanie sądowe w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, wszczynane jest w wyniku wniesienia przez ubezpieczonego odwołania od decyzji organu rentowego. Ma więc ono charakter odwoławczy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 maja 2004 r., II UK 395/03, OSNP 2005 nr 3, poz. 43). W sprawie z odwołania od decyzji organu rentowego treść decyzji wyznacza przedmiot i zakres rozpoznania oraz rozstrzygnięcia sądu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 1999 r., II UZ 52/99, OSNAPiUS 2000, nr 15, poz. 601). Przedmiotem postępowania sądowego w sprawach dotyczących ubezpieczenia społecznego jest ocena zgodności z prawem - w aspekcie formalnym i materialnym - decyzji wydanej przez organ rentowy na wniosek ubezpieczonego lub z urzędu. Postępowanie to jest zatem postępowaniem kontrolnym. Badanie legalności decyzji i orzekanie o niej jest możliwe tylko przy uwzględnieniu stanu faktycznego i prawnego istniejącego w chwili wydawania decyzji. Postępowanie dowodowe przed sądem jest postępowaniem sprawdzającym, weryfikującym ustalenia dokonane przez organ rentowy.

Na kanwie przedmiotowej sprawy za decyzję podlegającą ocenie prawnej na etapie postępowania odwoławczego należało przyjąć pismo pozwanego Wojskowego Biura Emerytalnego z dnia 27 maja 2015 r.. W tym zakresie Sąd

Okręgowy przedstawił szczegółowo prawidłową argumentację, którą Sąd Apelacyjny podziela i przyjmuje za własną nie widząc potrzeby jej powielania. Wobec tego skoro pozwany w tej decyzji odmówił ubezpieczonemu zwrotu potrąconych alimentów na rzecz J. J. (1) za miesiąc listopada 2014 r. oraz zwrócenia się do Spółdzielczej (...) o zwrot tych alimentów do organu, tym samym rolą Sądu była ocena zasadności tej odmowy.

W powyższym zakresie Sąd I instancji przeprowadził postępowanie dowodowe w zakresie zaoferowanym przez strony i dokonał właściwych ustaleń stanu faktycznego w zakresie elementów istotnych dla rozstrzygnięcia. Ocena ta jest logiczna i znajduje oparcie w przeprowadzonych dowodach. Sąd Okręgowy co do zasady przywołał również właściwe przepisy prawa materialnego i dokonał ich prawidłowej wykładni, niemniej jednak jedynie w zakresie odmowy zwrotu potrąconych alimentów. W tej części Sąd Apelacyjny podziela ocenę prawną tego Sądu. W pozostałej części żądania skarżącego (o zwrócenie do Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowej – Rozliczeniowej orzeczenie Sądu I instancji odpowiadało prawu, aczkolwiek z innych względów niż wskazane w uzasadnieniu wyroku, o czym szerzej w dalszej części rozważań.

Przypomnieć należy, iż oceny legalności zaskarżonej decyzji w zakresie odmowy zwrotu alimentów należy dokonać przez pryzmat art. 139 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2016 r. poz. 887 ze zm. t.j.), mającego zastosowanie na mocy art. 49 ustawy z dnia 10 grudnia 1993 r. o zaopatrzeniu emerytalnym żołnierzy zawodowych oraz ich rodzin (Dz. U. z 2016, poz. 1037, t.j.). Zgodnie z tym przepisem ze świadczeń pieniężnych określonych w ustawie, po odliczeniu składki na ubezpieczenie zdrowotne oraz zaliczki i innych należności z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych, podlegają potrąceniu z uwzględnieniem artykułu 141 następujące należności: sumy egzekwowalne na mocy tytułów wykonawczych na zaspokojenie należności alimentacyjnych (pkt 3), należności alimentacyjne potrącane na wniosek wierzyciela na podstawie przedłożonego przez niego tytułu wykonawczego (pkt 4).

W sprawie bezspornym jest, że w związku z zajęciem jego emerytury wojskowej – na skutek wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku z dnia 21 kwietnia 2009 r. o sygn. akt II C 4061/08 pozwany organ od dnia 1 września 2009 r. potrącał ze świadczenia skarżącego alimenty w wysokości 800 zł miesięcznie, które przekazywał na rachunek bankowy J. J. (1). Wobec tego w dniu 6 listopada 2015 r. organ dokonał potrącenia alimentów za listopad 2015 r. z emerytury skarżącego i przekazał na rachunek J. J. (1), która w tym dniu zmarła.

W świetle tak zaistniałego stanu faktycznego i regulacji normującej kwestie obowiązku alimentacyjnego, Sąd Apelacyjny stanął na stanowisku, iż pozwany organ w sposób prawidłowy dokonał potrącenia alimentów za listopada 2014 r. ze świadczenia emerytalnego odwołującego i przekazał na rachunek bankowy J. J. (1). Podkreślenia wymaga, iż obowiązek alimentacyjny powstaje z chwilą spełnienia przesłanek przewidzianych w ustawie, wobec czego zmarła J. J. (2) alimenty za listopad 2014 r., nabyła z dniem 1 listopada 2014 r., których płatność miała nastąpić do dnia 15 listopada 2014 r. Wobec tego Sąd Apelacyjny stanął na stanowisku, że skoro alimenty za listopad 2014 r. należały się J. J. (2), to pozwany organ rentowy dokonał prawidłowego potrącenia tych alimentów ze świadczenia emerytalnego ubezpieczonego. Sąd odwoławczy wyjaśnia, iż roszczenie i obowiązek alimentacyjny - ze względu na swój charakter czysto osobisty - nie wchodzi do spadku. Nie dotyczy to jednak należności, bowiem raty alimentacyjne, które stały się wymagalne za życia uprawnionego i które zostały prawomocnie zasądzone, należą do spadku po uprawnionym (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 15 lipca 1965 r., III CO 36/65, OSN 1966, Nr 3, poz. 37). Inaczej mówiąc obowiązek alimentacyjny nie podlega dziedziczeniu, bowiem wygasa z chwilą śmierci osoby uprawnionej albo zobowiązanej. Dotyczy to wyłącznie alimentów na przyszłość, gdyż alimenty wymagalne, ale jeszcze nie uiszczone należą się uprawnionemu od spadkobierców zobowiązanego, stanowiąc dług spadkowy. A w sytuacji śmierci uprawnionego (jak w niniejszej sprawie) wchodzi do spadku po zmarłym, jako wierzytelności (korzyści) spadkowe).

Z kolei odnośnie żądania skarżącego o wystąpienie przez pozwany organ do Spółdzielczej (...) o zwrot potrąconych alimentów, należy wskazać na regulację z art. 138a ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, zgodnie z którym podmiot prowadzący rachunek płatniczy oraz bank i spółdzielcza kasa oszczędnościowo-kredytowa prowadzące rachunek inny niż płatniczy, a także wydawca instrumentu płatniczego są obowiązani zwrócić Zakładowi kwoty świadczeń przekazane na ten rachunek albo instrument płatniczy, za

miesiące następujące po miesiącu, w którym nastąpiła śmierć świadczeniobiorcy; przepis art. 144 ust. 1 stosuje się odpowiednio. Celem przedstawionej regulacji jest umożliwienie organowi odzyskania świadczeń, które bez jego winy zostały wypłacone pomimo ustania do nich prawa, a nie ma podstaw, aby uznać, że pobrała je jakakolwiek osoba, która zobowiązana byłaby do ich zwrotu w myśl zasad zapisanych w art. 138 tej samej ustawy (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 3 marca 2016 r., III AUa 1679/15, LEX nr 2026162). Wobec tego po stronie pozwanego organu (nawet przy hipotetycznym założeniu o racji skarżącego co do nienależnie wypłaconych alimentów, co jest błędnym stanowiskiem) brak było podstaw do uwzględnienia żądania skarżącego w tym zakresie i występowania do Spółdzielczej (...) o zwrot wypłaconych alimentów, w sytuacji gdy sporne świadczenie nie zostało wypłacone za miesiąc następujący po dacie śmierci J. J..

Pozostałe twierdzenia skarżącego co do bezpodstawnego wzbogacenie się Spółdzielczej (...), czy nieprawidłowego wykonania przez pozwanego organu rentowy wyroku rozwodowego z dnia 21 kwietnia 2009 r. w niniejszej sprawie nie mogły wywołać jakichkolwiek skutków z uwagi na charakter i zakres postępowania sądowego w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, o czym wyjaśniono na wstępie rozważań.

Reasumując, Sąd odwoławczy badając legalność zaskarżonej decyzji pozwanego organu z dnia 27 maja 2015 r. zważył, iż odpowiada ona prawu. W konsekwencji Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację.

SSA Bożena Grubba SSA Jerzy Andrzejewski SSA Aleksandra Urban